

Разам з тым, «агулам адчуваецца нейкая насцярожанасць да былых членаў КПЗБ. Многія з маіх сяброў нават ужо не прызнаюцца, што яны некалі бралі актыўны ўдзел у рэвалюцыйным руху, бо зараз асабліва цэняць тых, хто да самага вызвалення сядзеў дома. Ледзь не са свечкай шукаюць падобных «дзеячаў»» [1, с. 334].

Самай значнай падзеяй, да якой імкнуўся ўсёй душой, стала сесія Вярхоўнага Савета (03.12.1939), якая «прыняла закон аб уключэнні Заходняй Беларусі ў склад СССР і ўз'яднанні яе з Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікай. Гэтай векапомнай падзеі ўжо нікому і ніколі не выкрасліць з нашай гісторыі. Гераічная барацьба беларускага народа знайшла сваё канчатковае і слаўнае завяршэнне» [1, с. 339]. Можна сказаць, што аўтар падводзіць вынікі гэтага перыяду свайго жыцця.

А заканчваецца аповед словамі: «На сцяне вісіць нядаўна куплены календар, на якім, апроч даты, даўжыні дня, гадзін усходу і захаду сонца, напісана, колькі год Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі, якая пераможна крочыць па ўсёй зямлі» [1, с. 352].

Такім чынам, можна сцвярджаць, што «Лісткі календара» Максіма Танка з'яўляюцца летапісам яго жыцця ў 1935–1939 гг. Паэт асэнсаваў палітычныя, культурныя, сацыяльныя бакі не толькі свайго жыцця, але і ўсяго народа ў гэты складаны перыяд.

Літаратура

1. *Танк, М.* Збор твораў : у 13 т. / М. Танк. – Мінск : Беларус. навука, 2006–2012. – Т. 9 : Лісткі календара. Дзённікі (1941–1959). – 2009. – 592 с.

Г. А. Талочка, Д. М. Чаранкевіч (Беларусь)

МАТЭРЫЯЛЫ ДА «БЕЛАРУСКА-РУСКАГА ВІЗУАЛЬНАГА СЛОЎНІКА НЕАФІЦЫЙНЫХ МІКРАТАПОНІМАЎ ГОРАДА МІНСКА»

Найменні ўнутрыгарадскіх аб'ектаў складаюць своеасаблівую і вельмі складаную сістэму. З іх ліку вылучаюцца канатацыйныя ўрбанонімы, якія прыцягваюць увагу сваёй рухомасцю, экспрэсіўнасцю, якія жыва рэагуюць на падзеі горада, у якіх адлюстроўваюцца не толькі палітычныя, сацыяльныя і іншыя погляды грамадства, а і пэўныя моўныя тэндэнцыі, асаблівасці словаўтварэння, словазмянення.

Мэта стварэння такіх найменняў – даць больш кароткую намінацыю ў адпаведнасці з адным з асноўных прынцыпаў функцыянавання мовы – прынцыпам эканоміі.

У гаворцы моладзі найбольш актуальнае імкненне да экспрэсіўнасці, моўнай гульні, а таксама жаданне супрацьпаставіць афіцыйнай моўнай культуры неафіцыйную. У народных назвах у большай ступені прасочваюцца рысы апазіцыі да афіцыйнай гарадской моўнай культуры, адбываецца парушэнне стандартаў, выяўляюцца гумар, іронія, пародыя.

Так, да асноўных шляхоў і спосабаў утварэння гарадскіх неафіцыйных мікратапонімаў адносяцца: *метафарызацыя, абрэвіяцыя, усячэнне каранёў, ці апо'капа, асноваскладанне, універбацыя (сцяжэнне), каламбур, фанетычная (гукавая) асацыяцыя, фанематычная варыянтнасць лексем, полісемія (мнагазначнасць)* [1, с. 187–188].

У артыкуле звернем увагу толькі на назвы, утварэння шляхам метафарызацыі. *Метафарызацыя* – метафарычнае (вобразна-пераноснае) абазначэнне, матываванае ўяўленнямі пра розныя прыметы, уласцівасці, функцыі прадметаў.

Спосабам метафарызацыі ўтвораны, напрыклад, наступныя найменні:

Алма'з, -а, м. рус. **Алма'з**. Нацыянальная бібліятэка Беларусі (пр-т Незалежнасці, 116) / Нацыянальная бібліятэка Беларусі (пр-т Незалежнасці, 116) (сін.: *Чу'на-чу'нс, Кубік Рубіка, Нацыяна'лка, рус. Чу'на-чу'нс, Кубик Рубика, Нацыяна'лка*). Назва абумоўлена знешнім выглядам аб'екта – формай (метафарызацыя).

Нацыянальная бібліятэка Беларусі – гэта буйнейшы інфармацыйны і сацыякультурны цэнтр краіны, галоўная ўніверсальная бібліятэка Беларусі. Будынак уяўляе сабой ромбакубаактаэдр вышынёй 73,7 м (23 паверхі). У поўным аб'ёме новы будынак Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі пачаў функцыянаваць у кастрычніку 2006 года, урачыстае адкрыццё адбылося 16 чэрвеня 2006 года. Мікратапонім Алмаз сярод насельніцтва сустракаецца значна часцей па прычыне непасрэднага падабенства з гранёнай формай каштоўнага каменя. Кубік Рубіка – механічная галаваломка, створаная ў 1974 годзе венгерскім скульптарам Эрнё Рубікам. Яна ўяўляе сабой пластмасавы куб 3×3×3. На падставе таго, што і ён, і сама бібліятэка мае грані, узнік мікратапонім Кубік Рубіка. Чупа-чупс – круглая цукерка на палачцы. На аснове падабенства формы з'явіўся мікратапонім Чупа-чупс.

Жале'зны Фе'лікс, -а, м. рус. **Желе'зный Фе'ликс**. Помнік-бюст Ф. Дзяржынскаму насупраць будынка КДБ Беларусі (вул. Камсамольская) / Памятник-бюст Ф. Дзержинскому напротив здания КГБ Беларуси (ул. Комсомольская). Назва абумоўлена наяўнасцю значнага або прыкметнага аб'екта на тэрыторыі, названай афіцыйным урбанонімам (метафарызацыя).

З гісторыі вядома, што ў 1918 у Маскве чэкіст № 1 Ф. Дзяржынскі падчас работы ў сваім кабінцеце вымушаны быў схвацаць ў вялізным стальным сейфе ад ручной гранаты, якая была кінута ў акно з вуліцы. Выбух гранаты не пашкодзіў главу УНК (рус. ВЧК). Пасля гэтага выпадку калегі-чэкісты празвалі Дзяржынскага «жалежным». Паводле іншай версіі, «жалежным Феліксам» Дзяржынскага назвалі праз яго прынцыповасць і непахісную стойкасць.

На парке'це, рус. **На парке'те**. Танцпляцоўка ў Рэспубліканскім Палацы культуры прафсаюзаў на Ленінскім праспекце (зараз пр. Незалежнасці, 25) / Танцплошадка в Республіканском Дворце культуры профсоюзов на Ленинском проспекте (сейчас пр. Независимости, 25). Назва абумоўлена наяўнасцю значнага або прыкметнага аб'екта на тэрыторыі, названай афіцыйным урбанонімам (метафарызацыя).

Палац культуры прафсаюзаў – дом культуры прафсаюза Беларусі, цэнтр культурна-масавай і асветніцкай работы. Будынак быў пабудаваны ў 1954 г., адкрыты ў 1956 г. Вялікай папулярнасцю карысталася танцавальная пляцоўка. Прасторная зала, жывы гук аркестра або ансамбля, паркет, дах над галавой – гэта было камфортнае месца для адпачынку.

Пуп зямлі', -а, м. рус. **Пуп земли'**. Нулявы кіламетр Беларусі – культавы знак, пазначэнне нулявога кіламетра дарог Рэспублікі Беларусь на Кастрычніцкай плошчы / Нулевой километр Беларуси – культовый знак, обозначение нулевого километра дорог Республики Беларусь на Октябрьской площади (сін.: *Пуп, Нулявы*; рус. *Пуп, Нулевой*). Назва абумоўлена наяўнасцю значнага або прыкметнага аб'екта на тэрыторыі, названай афіцыйным урбанонімам (метафарызацыя).

Знак устаноўлены ў 1998 г. Да гэтага нулявы кіламетр адлічваўся ад Галоўпаштамта, а дакладней ад яго цэнтральнай часткі залы. Устаноўлены новы знак апынуўся роўна на 1 км у бок ад Галоўпаштамта. Пуп зямлі – касмалагічнае паняцце цэнтра свету ў розных рэлігійна-міфалагічных традыцыях. У беларускім фальклоры гэты выраз ужываецца з іранічным сэнсам і мае дачыненне да чалавека, які лічыць сябе галоўным, цэнтрам чаго-небудзь.

Феміда і спонсары, толькі адз. л. + мн. л. рус. Фемиды и спонсоры. Статуя старажытнагрэчаскай багіні пладароддзя Дзяметры з дзецьмі Плутасам і Персефонай, якая знаходзіцца на вуглу даху будынка МУС Беларусі (вул. Гарадскі Вал, 4) / Статуя древнегреческой богини плодородия Деметры с детьми

Плутосом и Персефоной, которая находится на углу крыши здания МВД Беларуси (ул. Городской Вал, 4). Назва абумоўлена наяўнасцю значнага або прыкметнага аб'екта на тэрыторыі, названай афіцыйным урбанонімам (метафарызацыя).

Будынак быў пабудаваны ў 1915 г. Пра яго дарэвалюцыйнае мінулае нагадвае адноўленая ў 2004 г. статуя багіні Дзяметры з дзецьмі над вуглавой лоджыяй. Вядома, што ў 1950-х гадах выявы старажытнагрэчаскіх небажыхароў былі наглуха закрыты парапетамаі і толькі ў пачатку XXI ст. іх заўважылі рэстаўратары. У выніку адноўленьня жыхары Алімпу вярнуліся на сваё былое месца. У старажытнагрэчаскай міфалогіі багіня Феміда з'яўляецца сімвалам правасуддзя. Яна сачыла за традыцыйнымі правіламі паводзін і законамі. Менавіта таму яе вобраз праецыруецца на будынак МУС.

Сабраны фактычны матэрыял сведчыць, што доўгія, часам нязручныя ў размове афіцыйныя найменні ператвараюцца ў ёмкія і дакладныя назвы-сінонімы. Можна зрабіць вывад, што пры намінацыі ўнутрыгарадскіх аб'ектаў спосаб метафарызацыі адзін з самых прадуктыўных. Гэта тлумачыцца тым, што ў наведвальнікаў узнікаюць пэўныя метафарычныя асацыяцыі. Уся сукупнасць гарадскіх найменняў, як афіцыйных, так і неафіцыйных, – гэта своеасаблівая, вельмі каштоўная крыніца інфармацыі. Вынікі даследавання даюць звесткі не толькі для мовазнаўцаў, але і для гісторыкаў, краязнаўцаў, сацыёлагаў, культуролагаў, таму што найменні гарадскога асяроддзя адлюстроўваюць каштоўнасці, нормы, традыцыі асобных эпох.

Літаратура

1. *Пархоменка, Я. У.* Гарадская неафіцыйная мікратапаніміка Мінска / Я. У. Пархоменка, Н. П. Лобань // *Дзявятая Танкаўскія чытанні (да 100-годдзя*

ўніверсітэта) : матэрыялы Міжнар. навук. канф., Мінск, 26 верас. 2014 г. / Беларус. дзярж. пед. ун-т ; рэдкал.: В. Д. Старычонок, І. М. Гоўзіч, Н. В. Заяц ; адк. рэд. В. Д. Старычонок. – Мінск, 2014. – С. 185–189.

Т. М. Тарасава (Беларусь)

ВЕРЛІБРЫ МАКСІМА ТАНКА

Максім Танк – геніяльны паэт, яркі талент, мудры чалавек, ён заўсёды застаецца ў беларускай літаратуры зоркай першай велічыні. Яго творчасць – адна вялікая кніга, у якой увасоблены і мінулае, і сучаснасць, і будучыня. Рыгор Барадулін неяк заўважыў: «Колькі кніг у Максіма Танка? Іх шмат. І ў кожнай – ён новы, падобны і непадобны да сябе ранейшага» [1].

Талент паэзіі Максіма Танка найбольш ярка праявіўся ў верлібрах – па-філасофску заглыбленых, пачуццёва арганізаваных вершах-развагах, вершах-раздумах. Танкаўскі верлібр – гэта сплаў думкі і пачуцця, натуральнае выяўленне чалавечай душы, гэта асацыятыўны і нечаканы дыялог з чытачом, гэта тонкі пачуццёвы верш-абразок.

Верлібрам (свабодным вершам) тэарэтыкі-літаратуразнаўцы называюць верш, які не мае метра і рыфмы і ад прозы адрозніваецца наяўнасцю графічнага радка (у пісьмовым тэксце) і напеўным тонам (у вусным выказванні). Безумоўна, паўстае пытанне: «Верлібр – гэта паэзія ці проза?» Гэткая пастаноўка праблемы, на думку Ю. Лотмана, не зусім правільная, бо ў такім выпадку верлібр разглядаецца як механічная сума элементаў па-за яго паэтычным кантэкстам. І атрымліваецца, што творы, напісаныя свабодным вершам і вырваныя з кантэксту вершаваныя радкі, могуць успрымацца як проза.

Верлібр прыйшоў у беларускую літаратуру з заходнееўрапейскай культуры. На Беларусі да верлібра звярнуліся М. Багдановіч («...Я хацеў бы спаткацца з Вамі на вуліцы»), у 20-я гады ХХ ст. В. Ластоўскі. У СССР да хрушчоўскай «адлігі» свабодны верш паяўляўся рэдка, ён быў «не рэкамендаваны», а ў другой палове ХХ ст. верлібр найчасцей сустракаецца ў творчасці А. Лойкі, Я. Сіпакова, П. Панчанкі, Ю. Голуба, Н. Загорскай, А. Вярцінскага і інш.

Асноўным відам верша свабодны верш стаў у Максіма Танка. Верлібр найчасцей ужываўся паэтам у медытатыўных творах і філасофскіх, аўтар прывучаў чытача да ўмоўна-асацыятыўнай вобразнасці, да адсутнасці рытмікі і рыфмы. Найбольш вядомымі танкаўскімі верлібрамі сталі «Рукі маці», «Мыццё бабкі Уллыны», «Перапіска з зямлёй», «Гравюры Скарыны», «Просьба аб дараванні».